ПРО ОКРЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В СУДОВОМУ ТА ПОЗАСУДОВОМУ ПОРЯДКУ

ДЗЮБАНОВСЬКИЙ Юрій - суддя Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області

УДК 342.9
DOI 10.32782/EP.2023.1.33

Стаття присвячена дослідженню цивільно-правових способів врегулювання спорів щодо адміністративних правопорушень у сфері дорожнього руху в судовому та позасудовому порядках. Визначено вплив воєнного стану на ситуацію на дорогах, пов'язану з безпекою руху. Встановлено, що спори в сфері забезпечення дорожнього руху, щодо компенсації завданої внаслідок автопригоди матеріальної шкоди, може здійснюватися, як в судовому, так і в позасудовому порядку. Досліджено, що водій транспортного засобу, його пасажири та інші учасники дорожнього руху не знають, що у випадку ДТП всі вони, крім водія, який вчинив ДТП мають право на відшкодування шкоди. Тобто, вони не повинні усувати матеріальні наслідки аварії самостійно чи вперто вимагати компенсації від винуватця ДТП. Доведено, що врегулювання спорів при ДТП в позасудовому порядку має, як ряд обґрунтованих переваг так і чималий перелік недоліків. А відтак складання європротоколу має здійснюватися лише за окремих умов та за наявності всіх обов'язкових підстав. Якщо ж водії не можуть дійти згоди, чи мають недійсні поліси автоцивілки, чи наявні інші підстави, що унеможливлюють учасників ДТП скористатись правом на складання європротоколу, громадяни мають викликати на місце події поліцейських, які перенаправлять матеріали адміністративного провадження до суду. В такому випадку, врегулювання ситуації відбудеться в судовому порядку.

Ключові слова: безпека дорожнього руху, дорожньо-транспортна пригода, судовий по-

Постановка питання

Початок повномасштабної війни на території нашої держави значним чином вплинуло на діяльність всіх державно-владних органів, в тому числі в діяльність судових установ, органів Національної поліції та інших. Збільшилась кількість підюрисдикційних справ, відбулося розширення повноважень та пріоритетних завдань в залежності від оперативної обстановки в окремих регіонах, що впливає, як на практичні умови функціонування інституцій, так і на строки вирішення навіть незначних спорів. Але в умовах воєнного стану рівень безпеки дорожнього руху не покращився з огляду на статистику, а зменшився рух транспортних засобів на території України, зросла латентність порушень на дорозі. Щодня внаслідок дорожньо-транспортних пригод на автомобільних дорогах продовжують гинути та травмуватися люди, зазнають пошкоджень транспортні засоби та вантажі, які сьогодні так необхідні в боротьбі з ворогом. Чи не щодня учасники дорожнього руху стають процесуальними учасниками в окремих адміністративно-правових справах. Порушуючи правила дорожнього руху, залежно від ступеня тяжкості та суспільно-шкідливих наслідків, які спричиняють такі порушення, справи про адміністративні порушення можуть вирішувати компетентні органи. Поділ за юрисдикцією правоможних органі закріплений в розділі 17 КУпАП «Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення». Серед інших органів, одне з ключових

місць, серед уповноважених органів займають суди. Одним з видів порушень, рішення по яких приймають суди являються справи пов'язані з порушенням правил дорожнього руху, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду стаття 124 «Порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна» КУпАП.

Аналіз наукової літератури

Пропонуємо дослідити саме цю категорію справ та визначити роль суду в прийнятті рішення та врегулюванні матеріальних спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди за пошкодження транспортних засобів внаслідок автопригоди, оскільки, незважаючи на його дослідження окремими авторами, зокрема, такими, як Є.І. Гусєва, М.В. Кутерга, Д.Д. Бойко, Т.О. Гуржій, Є.В. Скрипа, В.О. Хитрик, О.Б. Чорномаз, А.А. Кащканов, Е.Ф. Демський, В.Й. Развадовський та іншими, все ж залишаються питання, які є не до кінця зрозумілими та вирішеними.

Виклад основного матеріалу

Законодавство визначає, що спори в сфері забезпечення дорожнього руху, щодо компенсації завданої внаслідок автопригоди матеріальної шкоди, може здійснюватися, як в судовому, так і в позасудовому порядку.

За словами Голови Національної поліції України Ігоря Клименка, за час війни зафіксовано 4600 автопригод. Проте, майже удвічі зменшилась кількість смертей на дорогах [6]. На нашу думку, така статистика говорить не про зменшення кількості ДТП на автошляхах країни, а про зменшення кількості складених адміністративних матеріалів на винуватців дорожньо-транспортних пригод. Через ті чи інші обставини учасники автопригоди не викликають на допомогу поліцію, відтак статистика складених протоколів за ст. 124 КУпАП (Порушення ПДР, що спричинило дорожньо-транспортну пригоду) значно зменшилась. Через це гостро постає питання дотримання правил дорожнього руху усіма його учасниками. «Чомусь у такий важкий для держави період дуже багато водіїв вирішили, що ПДР не діють і їх хтось відмінив через війну. Це дуже хибна думка, яка призводить до фатальних наслідків. Війна не скасовує ПДР, вони мають бути дотримані і патрульна поліція буде за цим слідкувати. В країні має бути порядок», – вважає перший заступник начальника Департаменту патрульної поліції Олексій Білошицький [7].

Першочерговий контроль за дотриманням правил дорожнього руху, як в мирний, так і у воєнний час покладений на підрозділи Національної поліції України. А за порушення цих правил Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачена юридична відповідальність. Зокрема до адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху можна віднести й правопорушення за ст. 124 КУпАП [8, С. 20].

«В Україні, протягом 2022 року сталось 220 тис. ДТП, в яких травмовано 32 тис. та загинуло 3,5 тисячі людей. Незважаючи на всі зусилля влади, спрямованих на підвищення безпеки на автошляхах, перший місяць 2023 року знов показав невтішну динаміку збільшення кількості аварій (+18%)»[9].

Як зазнає Володимир Шевченко, генеральний директор Моторно (транспортного) страхового бюро України «Дорожньо-транспортна пригода – завжди великий стрес для учасників. Перед постраждалими та їх близькими постають важливі практичні проблеми, в тому числі й ремонт автомобілю чи іншого транспортного засобу» [10].

Констатуючим є факт, що водій транспортного засобу, його пасажири та інші учасники дорожнього руху не знають, що у випадку ДТП всі вони, крім водія, який вчинив ДТП мають право на відшкодування шкоди. Тобто, вони не повинні усувати матеріальні наслідки аварії самостійно чи вперто вимагати компенсації від винуватця ДТП.

Відповідно до норм ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» - «відшкодування збитків постраждалим повинна зробити страхова компанія, з якою винуватець ДТП уклав договір обов'язкового страхування відповідальності

власника транспортного засобу. Вже чотири роки як в Україні можна скористатись перевагами системи прямого врегулювання збитків. При прямому врегулюванні постраждалий в ДТП має право звернутися і отримати страхове відшкодування або від страховика відповідальної особи» [11], чи то у страховика, з яким останній укладав договір страхування ЦПВВНТЗ.

Варто зазначити, що усі учасники дорожнього руху, в разі вчинення ДТП без травмованих, повинні надати інформацію про чинний страховий поліс. Якщо учасники події не можуть дійти згоди про обставини та винуватця ДТП, то вони можуть викликати на місце події працівників патрульної поліції, які з'ясують обставини події та складуть відповідні матеріали по ДТП, в тому числі й протокол про адміністративне правопорушення за статтею 124 КУпАП. В такому випадку справу буде передано для розгляду до відповідної судової установи, визначений суд встановлюватиме всі обставини автопригоди та визначить розмір заподіяної шкоди, обсяг вини учасників ДТП та міру покарання за порушення ПДР.

Альтернативою судового врегулювання спорів, які виникають через вчинення ДТП є право учасників автотрощі на складання, так званого, європротоколу – спеціального бланку повідомлення про аварію. В обох випадках, кожен водій зобов'язаний належним чином та у визначений час повідомити власну страхову компанію про виникнення страхового випадку. В умовах воєнного стану, через надмірну завантаженість судів, самі працівники поліції та працівники суду рекомендують водіям уникати судового розгляду та реалізовувати право на складання європротоколу. Порядок та умови відшкодування завданих збитків внаслідок ДТП відповідно до договору обов`язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів регулює ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Відповідно до положень вищевказаного закону «у разі настання дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) за участю лише забезпечених транспортних засобів, за умови відсутності травмованих (загиблих) людей, а також за згоди водіїв цих транспортних засобів щодо обставин її скоєння, за відсутності у них ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп`яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, ці водії мають право спільно скласти повідомлення про ДТП (Європротокол)» [11].

Процедура спрощеного порядку оформлення автопригоди передбачена ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дорожньо-транспортних пригод та виплати страхового відшкодування». Відповідно до норм закону, «Європротокол – це спеціальний бланк повідомлення про настання дорожньо-транспортної пригоди, який заповнюється водіями-учасниками ДТП на місці аварії, потім надається страховику та є підставою для виплати страхового відшкодування потерпілим» [12].

Слід зазначити, що Європротокол може існувати в двох формах: на спеціальному бланку в паперовому вигляді чи у електронній формі, з використанням системи «Електронний Європротокол». Відповідно « Інформаційна система «Електронний Європротокол» впроваджена в МТСБУ з 01.10.2017 року. У відповідності до рішення Президії МТСБУ від 13.07.17 № 403/2017, Європротокол, оформлений з використанням зазначеної системи, є повним аналогом Європротоколів, надісланих або пред'явлених страховику у паперовій формі». Звісно, право скористатися Європротоколом - це надзвичайно ефективний механізм вирішення питань, які виникають через ДТП, але для реалізації цього права необхідним є наявність обов'язкових умов:

- у ДТП не повинно бути постраждалих людей чи людей, які загинули;
- ДТП виникає за участю двох транспортних засобів, під час руху хоча б одного з них;
- обидва учасники ДТП не повинні мати претензій, щодо вживання наркотичних, алкогольних або лікарських засобів, тобто об'єктивно всі учасники аварії мають вважати один одного тверезими;
- обидва учасники дійшли згоди щодо обставин аварії;

- один із учасників ДТП має повністю визнала свою провину;
- обидва учасники мають бути забезпечені дійсними полісами автоцивілки;
- сума матеріальних збитків завданих внаслідок ДТП не повинна перевищувати 50000 гривень. Слід відмітити, що у разі недотримання хоча б однієї із вищевказаних обов'язкових умов, учасники аварії мають повідомити про подію працівників Національної поліції [13].

«Оформлення ДТП, як страхової події, при її настанні за участю осіб, які в силу Закону звільнені від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на території України (за відсутності у них договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (полісу), має проводитись з інформуванням відповідних підрозділів Національної поліції». Згідно з положенням ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» цими громадянами визнаються «учасники бойових дій, постраждалі учасники Революції Гідності, особи з інвалідністю внаслідок війни, особи з інвалідністю I групи» [11].

З урахуванням вищевказаного, слід окреслити, які ж переваги наступають для учасників ДТП, які вирішили скористатися правом на складання Європротоколу. Такі учасники аварій мають право залишити місце ДТП, тобто поїхати з місця події по своїх справах та не чекати приїзду поліцейських. В загальному, вони звільняються від обов'язку інформувати відповідний підрозділ Національної поліції України про вчинення ДТП. Наступною, не менш важливою перевагою, видається те, що винуватець ДТП звільняється від адміністративної відповідальності, передбаченої нормами КУпАП за спричинення ДТП. На етапі активної діджиталізації нашої держави, існує спосіб заповнення європротоколу з використання системи «Електронний європротокол», у разі вибору такого способу складання європротоколу, повідомлення страховикам учасників ДТП відправляються автоматично. Слід відмітити, що при оформленні європротоколу страхове відшкодування матеріальної шкоди є додатково лімітованим [14].

Здійснивши комплексне дослідження цього питання, щодо участі суду у забезпеченні цивільно-правової відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху можемо стверджувати, що правове регулювання порядку розгляду справ про адміністративні правопорушення на транспорті, все ж характеризуються певною колізійністю, правовою невизначеністю та заплутаністю. Спрощений порядок вирішення спорів по ДТП, що регламентує право на складання європротоколу в аваріях з матеріальними збитками, в свою чергу, передбачає звуження змісту та обсягу конституційних прав і свобод громадян, надаючи можливість вирішення справи у безсудовому порядку, тому може негативно позначитись на дотриманні певних прав людини. Зокрема, порушується принцип індивідуалізації покарання, не дотримуються норми про своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи чи то розгляд справи в суді. Такі способи вирішення спорів можуть обмежувати право громадян на гарантовану законом правову допомогу.

Висновки

Отже, можемо підвести підсумки, що врегулювання спорів при ДТП в позасудовому порядку має, як ряд обґрунтованих переваг так і чималий перелік недоліків. А від так складання європротоколу має здійснюватися лише за окремих умов та за наявності всіх обов'язкових підстав. Якщо ж водії не можуть дійти згоди, чи мають недійсні поліси автоцивілки, чи наявні інші підстави, що унеможливлюють учасників ДТП скористатись правом на складання європротоколу, громадяни мають викликати на місце події поліцейських, які перенаправлять матеріали адміністративного провадження до суду. Суд, як єдиний визнаний державою орган правосуддя, здійснить повний та всебічний аналіз справи, дослідить доказові матеріали, забезпечить гарантування прав та інтересів громадян, прийме вмотивоване рішення та притягне винуватця аварії до відповідальності. Відшкодування шкоди на усунення матеріальної шкоди потерпілій стороні здійснюватиме страхова компанія, з якою винний водій уклав договір обов'язкового

страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, на підставі постанови суду. Якщо ж у водія який визнаний винним у вчинення дорожньо-транспортної пригоди відсутній дійсний страхових поліс то суд зобов'яже його самостійно сплатити матеріальну шкоду на ремонт пошкодженої автівки. В такому випадку укладання європротоколу є неможливим.

Література

1. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С.В. Пєткова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

2. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті. Постанова Пленуму ВСУ від 23 грудня 2005 року № 14.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.

4. Про дорожній рух: закон України від 30.06.1993 № 3353-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 31, ст.338.

5. Статистика Департаменту патрульної поліції України. URL: http:// patrolpolice.gov.ua/statystyka

6. Злочинність в Україні на тлі війни знизилася на 30 %. Українські національні новини. URL: https://www.unn.com.ua/uk/news/1973550-zlochinnistv-ukrayini-na-tli-viyni-znizilasya-na-30-kilkist-dtp-upyatero

7. Війна не скасовує ПДР: Білошицький про ситуацію на дорогах після ДТП на Рівненщині. URL: https://suspilne.media/236123-vijna-ne-skasovue-pdrbilosickij-pro-situaciu-na-dorogah-pisla-dtp-na-rivnensini/

8. Захисник у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху / Ю. О. Данилевська, Ю. І. Марценишин, А. В. Червінчук. ДЮІ МВС України. – Кривий Ріг, 2019. С. 20.

9. Електронний ресурс. URL: https://mtsbu.ua/ua/presscenter/news/163504/.

10. Електронний ресурс. URL: lb.ua.

11. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005, №1, Ст. 1.

12. Інструкція щодо заповнення Повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду, затверджена Протоколом президії Моторного (транспортного) страхового бюро України від 11.08.2011 р. №274/2011.

13. Постанова Першої судової палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року в справі № 204/3413/16-ц.

14. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг від 29.12.2015 №3471.